

Verslag vier jaar steenuilbescherming in Midden Zeeland

Steenuilbescherming in midden Zeeland 2007t/m 2011

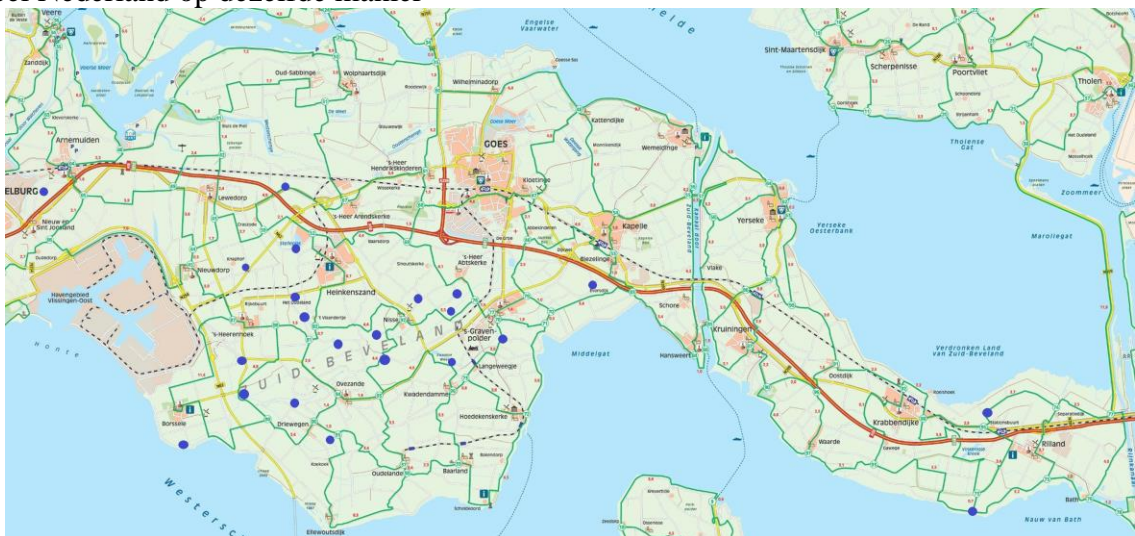
Door: Peter Boelee van Buro Natuurbelevenis/ vrijwilliger SLZ

Op Walcheren en Noord- en Zuid Beveland is Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ) in 1996 begonnen met het plaatsen van broedkasten en het aanpassen van erven om ze onder andere geschikt te maken als biotoop voor steenuilen. In dezelfde periode werd binnen de 'Vogelwerkgroep de Bevelanden', een subwerkgroep 'Steenuilen' opgericht, om de geplaatste kasten te controleren, maar ook om onderzoek te doen, zodat duidelijk kon worden hoeveel bezette steenuilterritoria er op de Bevelanden nog aanwezig waren.

Territoria ontdekken

Om bezette steenuilterritoria op te sporen wordt met behulp van een cassette recorder de roep van de steenuil ten gehore gebracht ('tappen'). Komt er een reactie van een steenuil terug, dan wordt die plek aangemerkt als een 'bezet territorium'. Daarnaast worden ook nog alle zichtwaarnemingen verzameld. Deze methode om steenuilen op te sporen door middel van 'tappen', wordt geadviseerd door SOVON (Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland) en STONE (Steenuil Overleg Nederland) en wordt in heel Nederland op dezelfde manier

uitgevoerd.

Resultaten

(kaart bezette steenuilterritoria 2007)

Tussen 1996 en 1997 zijn honderd locaties op Noord- en Zuid Beveland onderzocht op de aanwezigheid van steenuilen door leden van de vogelwerkgroep door middel van het afspelen van geluid en het verzamelen van zichtwaarnemingen. Hierdoor werd vastgesteld dat er zich op Zuid Beveland nog 22 bezette territoria bevonden en op Walcheren nog steeds maar één.

In 2007 broedden steenuilen in 16 nestkasten, in 4 gebouwen en 13 boomholtes.
In 2008 broedden steenuilen in 21 nestkasten, in 4 gebouwen en 10 boomholtes
in 2009 broedden steenuilen in 22 nestkasten, in 7 gebouwen en 6 boomholtes
in 2010 broedden steenuilen in 25 nestkasten, in 4 gebouwen en 6 boomholtes
in 2011 broedden steenuilen in 34 nestkasten, in 6gebouwen en 6 boomholtes

Ringen

Doordat ik met de hulp van enkele vrijwilligers, vier jaar lang, bijna dagelijks, in opdracht van SLZ, mij met steenuilbescherming in midden Zeeland bezig heb kunnen houden, ben ik veel te weten gekomen over de Bevelandse steenuilpopulatie. Inmiddels hebben we 239 steenuilen geringd. Ondanks dat er al zoveel Bevelandse steenuilen geringd zijn, kom ik toch ook nog steeds ongeringde steenuilen in kasten tegen. Nu ik zelf over een ringvergunning beschik, kan ik die ongeringde uiltjes meteen van een ring voorzien.

Biotopen

Het lijkt erop dat er op de Bevelanden onder de steenuilen kennelijk een grote behoefte is aan geschikte biotopen en aan nestgelegenheid. De medewerkers van SLZ bekijken samen met de eigenaar van een erf welke maatregelen er genomen kunnen worden om het erf aan te passen als leefgebied voor kwetsbare soorten, zoals de steenuil. Veel steenuilen lijken te ‘wachten’ tot er zo’n nieuw erf beschikbaar komt met de mogelijkheid van broeden in een geplaatste broedkast. In een voor steenuilen geschikt gemaakt biotoop zit over het algemeen binnen twee jaar een koppel steenuilen in de daar geplaatste nestkast.

Dat zou kunnen betekenen dat er hier een surplus van niet broedende steenuilen bestaat, die lijken te wachten op zo’n nieuw aangelegd biotoop. Waarschijnlijk bestaat die surplus groep op de Bevelanden voornamelijk uit vrouwtjes, omdat het hier nogal eens voorkomt dat er twee vrouwen in één kast broeden. Ook is het al een paar maal voorgekomen dat een verongelukte steenuil binnen twee weken was vervangen.

Nieuw huis, nieuwe partner

Het lijkt wel alsof alle steenuilen in de periode tussen het einde van het broedseizoen (augustus) en het begin van het volgende (half februari), kris kras over de Bevelanden vliegen. Waarschijnlijk op zoek naar een onbezett territorium of naar een bezett territorium waar een partner is weggefallen of ze zijn op zoek naar een vrijgezelle partner met wie dan een nieuw territorium bezett kan worden. Door het ringonderzoek is mij ook duidelijk geworden dat steenuilen veel minder monogaam zijn dan tot nu toe is aan genomen. Het is dan ook elk voorjaar weer een verrassing welke steenuil er met wie in een kast zit. Van de aanwezige steenuil die je vindt bij controle van een kast in januari is het niet vanzelfsprekend om aan te nemen dat deze uil tijdens het daarop volgende broedseizoen opnieuw in deze kast zal worden aangetroffen. Onderzoek elders in Nederland heeft uitgewezen dat het vooral de vrouwtjes zijn die erg reislustig zijn. Een jonge steenuil, geringd tijdens het broedseizoen in een kast in Nieuw- en St. Joosland, vloog tijdens de winterperiode daarna naar het Zwaakse Weel bij Kwadendamme, om daar in het nieuwe broedseizoen in een kast vier eitjes te leggen. Onderweg moet ze verschillende andere steenuilterritoria tegen zijn gekomen.

Honkvast

Steenuilen blijken soms toch ook heel plaatsgebonden te zijn, eenmaal met succes in een kast gebroed,

blijft deze kast bij hetzelfde koppel in gebruik, ook al vallen er gaten in de kast of hangt de kast scheef na een zware storm of zelfs wanneer de hele omgeving rondom de kast veranderd is. Als er maar mensen blijven wonen en er een zekere mate van bedrijvigheid is. Een voorbeeld hiervan is een koppel steenuilen dat nog steeds met succes gebruik maakt van de kast in een perenboom, die nabij de rotonde van Heinkenszand als enige hoogstamboom de verhuizing van een hele hoogstamboomgaard heeft overleefd en nu met de steenuilkast in haar takken “moederziel alleen” op een kaal grasveld staat. Mocht het onverhoopt gebeuren, dat de steenuilen hier overlijden, dan is het onwaarschijnlijk dat nieuwe steenuilen op deze plek zullen gaan broeden.

Onder de mensen

Steenuilen vertoeven graag in de omgeving van menselijke bewoning. Toen de Bushoeve in Ovezande door de eigenaars verlaten werd, verliet ook het koppel steenuilen het erf om even verderop huisvesting te zoeken in een kast op een bewoond erf. Maar, zult u zeggen, er broeden ook steenuilen in natuurgebieden waar geen mensen wonen. Dat is zo, maar dan gaat het om een plek waar al meer dan vijf jaar steenuilen broeden, dus die zijn daar komen wonen, toen er nog niet zoveel kasten geplaatst waren. Nu is er meer keus en valt het op dat er steeds minder steenuilen voor kasten in onbewoonde natuurgebieden kiezen. De afgelopen drie winters waren voor veel oudere steenuilen veel te koud. Zo'n strenge winter waren ze al jaren niet meer gewend, waardoor er veel zijn overleden. Jonge steenuilen namen hun plekjes in. Maar de, na deze koude winters, leeggekomen kasten in de natuurgebieden bleven leeg. Soms ontdekte ik dan in het nieuwe broedseizoen een steenuil uit de kast van het natuurgebied, samen met een jonge partner in een nieuwe kast op een bewoond erf in de buurt

Toch voorkeur voor een kast?

In een holle grenslinde ook midden in een natuurgebied zat al jaren een koppel steenuilen. Dit noem ik 'wildbroed' ze zijn uiteraard niet geringd, want alleen steenuilen die ik in kasten tegenkom kunnen geringd worden. Toevallig hing er in de buurt van de Linde ook een steenuilkast, die ik toch ook regelmatig controleerde ondanks dat ik wist dat de steenuilen in de Linde broedden. Op een keer zat er

in deze kast een jonge geringde steenuil met broedvlek (dit is het kale plekje op de borst van de moeder waar de eieren tegenaan liggen) op vier eitjes, het was dus een vrouwtje. Het legsel mislukte...was het vrouwtje van het oude koppel dat jaren in de Linde had gebroed overleden en wilde de overgebleven man niet uit zijn Linde naar de kast verhuizen? Een feit is dat dit zelfde vrouwtje het volgend broedseizoen samen met een geringde man in een kast op een bewoond erf, 300 meter van de Linde vandaan, jongen heeft grootgebracht. En in de Linde is sindsdien niet meer door steenuilen gebroed. Het lijkt wel alsof Bevelandse steenuilen voorkeur hebben voor een kast. Steenuilen maken gebruik van maximaal twee kasten in hetzelfde territorium, zijn er meer kasten geplaatst, dan worden die vaak door andere vogels in bezit genomen en dat wordt door de steenuilen toegestaan.

Ik haal nu die extra kasten weg, want wegens de bezuiniging kan ik die goed op andere plekken gebruiken. In 2007 werd er nog maar in 7 kasten gebroed, in 2008 gebeurde dat al in 18 kasten, het jaar daarna in 25 en nu in 2011 waren er al 31 steenuilkasten bezet. Het plaatsen van kasten op de Bevelanden en het beleid van SLZ om erven geschikt te maken voor steenuilen, blijkt hier op de Bevelanden en Walcheren dus zeer succesvol te zijn.

Joehoe buurman!

Door het vaststellen van de aanwezigheid van steenuilen in kasten, op plekken waar men met tapen geen reactie kreeg, werd mij duidelijk dat steenuilen alleen terugroepen als ze steenuilburen hebben. Waarschijnlijk zijn solitair levende steenuilen niet gewend om hun territorium te verdedigen door middel van hun territoriumroep. De tussen 1996 en 1997 op Zuid Beveland vastgestelde territoria zijn, op een uitzondering na, allemaal steenuilen die directe burens hadden. Dus het zou voor de hand liggen om te zeggen dat er toen ook al meer steenuilen aanwezig waren, maar dat is helaas nu niet meer te bewijzen.

Jongen

Om te weten te komen dat er in een bezet territorium, waar steenuilen niet in kasten broeden, wel wordt gebroed, zijn observaties tijdens de periode dat er jongen zijn, noodzakelijk. Want wanneer steenuilen jongen hebben, vliegen ze af en aan met voer, dat is duidelijk geworden door de webcam in de "Beleefdeltent" kast van Vogelbescherming. Dus in die periode is het vanuit een auto of schuiltent tijdens het schemer vaak gemakkelijk vast te stellen of er jongen gevoerd worden. Op een leeftijd van drie weken komen de jongen al uit hun broedholte en zijn ze ook tijdens hun klauterpartijen goed te observeren. Zo heb ik ook observaties uit laten voeren op plekken die ik geschikt achtte voor steenuilen, maar waar men ze nooit eerder gezien had. Zo konden nieuwe territoria worden vastgesteld.

Toekomst

Door alle maatregelen ter bescherming van de steenuilen op de Bevelanden lijkt deze kwetsbare soort zich hier te handhaven en het begint er nu in 2011 zelfs op te lijken dat de populatie bezig is zich uit te breiden. Tot 2010 werden er alleen ten zuiden van de A58 nog steenuilen gezien, nu worden er ook op enkele plekken ten noorden van deze rijksweg weer steenuilen gezien, zoals ten zuiden van Wolphaartsdijk en rond Wemeldinge en ook op Walcheren zijn nu drie plekken waar ik sporen van bewoning door steenuilen ben tegengekomen. Het zou heel jammer zijn wanneer er volgend jaar geen subsidie meer vanuit de Provincie beschikbaar wordt gesteld voor het Uilenbeschermingsproject in Zeeland. De kans dat de Bevelandse steenuilpopulatie zich dan nog verder kan uitbreiden, zodat er weer volop steenuilen op Walcheren en heel Noord- en Zuid Beveland voor kunnen komen is dan uiterst klein geworden.

Foto's Monique van Kootwijk en Peter Boelee